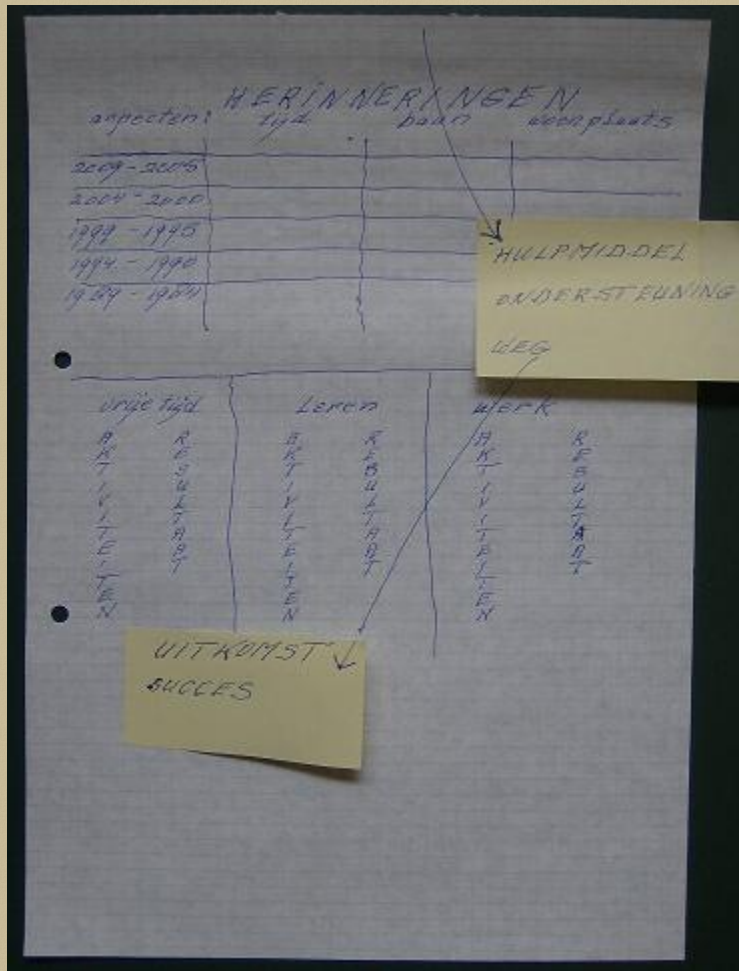

Opmerkingen over het onderwerp autisme en vaardigheden

In plaats van een concept

autworker workshop: vaardigheden

Keer op keer is ons van autworker gevraagd, hoe we konden laten zien dat autistische mensen echt de door ons aangeprezen vaardigheden bezitten. Er zijn geen "belastbaarheids" studies over, alleen al daarom, dat studies over autistische mensen snel met fundamentele problemen te kampen hebben. Maar we hebben dergelijke studies niet nodig, omdat we onze ervaringen hebben waarop we terug kunnen vallen. Er zijn ervaringen bij autistische zelfhulp op verschillende manieren en met erg verschillende mensen, en er zijn ervaringen die we nu al in ons werk op autworker verzamelen.

Aangezien het ervaringen zijn die we als autistische personen met autistische mensen opdoen, tonen zij een kant van autisme, die anderen verreweg versloten blijft. Anderen zijn namelijk gevormd door hun kennis van de diagnostische, tekortkoming georiënteerde, of anderszins afstandelijke perspectivische hoek. Omdat dergelijke ervaringen de fundamentele uitmaken, waarop wij het autworker project tot stand willen brengen, is het belangrijk om zich daarop steeds weer te bezinnen.

Autistische vaardigheden

"autistische vaardigheden" is een onderwerp dat zich zeer duidelijk voor mythevorming leent. Men kan niet voorzichtig genoeg zijn om met dit thema niet verder tot de mythe bij te dragen. Wanneer we schrijven (of spreken) over "autistische capaciteiten", dan denken we niet aan "Rainman" of datumrekenaars, maar aan de vele autistische mensen die we in de afgelopen jaren van ons werk op het gebied van zelfhulp ontmoet hebben, onszelf inbegrepen. Aan mensen die zo veelvoudig en verschillend zijn als waarschijnlijk niet-autistische mensen ook zijn. Iets zeer belangrijks hebben ze gemeen, namelijk autisme. Even veelvuldig als autistische mensen zijn ook hun vaardigheden, zelfs als ze – hoe kan het anders – duidelijk "autistische trekken" vertonen.

Twee aspecten van autistische capaciteiten zijn op de voorgrond komen te staan: aan de ene kant de vaardigheden op basis van "speciale" interesses of vaardigheden, en op capaciteiten, die te danken zijn aan autisme en door velen niet worden gezien als vaardigheden. De eersten kunnen als "speciale vaardigheden" worden bestempeld; de tweede als "typisch autistisch".

Onder speciale vaardigheden zijn de vaardigheden te verstaan, die uit intensief bezig zijn met de zogenaamde "speciale" interesse zijn ontstaan. Dan zijn er vaardigheden, die veel mensen bezitten zonder ze te hebben geleerd en die niet vaak voorkomen. Meestal gaan beiden hand in hand, omdat veel mensen graag dingen doen waar ze goed in zijn.

In tegenstelling tot wat vaak wordt verondersteld, hebben niet alle autistische mensen de mogelijkheid om de weekdag van een datum snel uit het hoofd te berekenen of pagina's telefoonlijsten te onthouden. Toch hebben zeer velen, waarschijnlijk de allermeeste, autistische "speciale" vaardigheden.

Vaak zijn dat vaardigheden, waarvan de drager zich niet bewust is, omdat ze het vanzelfsprekend vinden, of omdat ze zo speciaal dat ze alleen in bijzondere situaties aan het licht komen, of ook omdat een negatieve tekortkoming het zelfbeeld of een passende omgeving een ontwikkeling van de eigen mogelijkheden heeft verhinderd. Dit is zeker iets wat ook voor veel niet-autistische mensen geldt, hoewel de kloof tussen vaardigheden en de manier waarop deze tot last komen, bij autisten niet zelden extreem groot is. Dit is niet een puur autistische thema, maar wel typisch autistisch.

Onze ervaring heeft laten zien, dat dergelijke speciale vaardigheden ruwweg in drie gebieden te verdelen zijn: logische analytisch denken, sociale intuïtie en nauwkeurigheid of betrouwbaarheid.

Het "logische analytisch denken" omvat de mogelijkheid om complexe samenhang samen te vatten evenals onconventionele probleemoplossingen. Interessant is, dat het zich vaak ook in een creatieve expressie uit; autistische mensen, die sterke punten hebben in logisch en analytisch denken, zijn meestal minder conventioneel en in die zin creatieve denkers en hebben vaak de neiging om associatief denken en beelddenken te gebruiken. Opvallend, maar niet verwonderlijk is dat autistische mensen met een dergelijk vaardigheidsprofiel niet zelden een kader hebben gevonden om het in werk of hobby tot uiting te brengen.

Anders dan velen geloven, zijn er heel wat autistische mensen, wier speciale vaardigheden op het sociale vlak en communicatie liggen. Dergelijke vaardigheden gaan hand in hand met de zeer onderscheiden vaardigheid om andere mensen zonder vooroordeel tegemoet te treden en om wat gezegd wordt en de beoordeling daarvan te scheiden. Daarbij komt een bovengemiddelde uitgesproken gevoeligheid voor psychische toestand en gevoelens van andere mensen.

Hoewel autistische mensen met speciale sociale en communicatieve vaardigheden meest ook - naar autistische maatstaven - zeer flexibel en zelfstandig zijn, mankeert 3

bij hen vaak de mogelijkheid, hun sterke punten in de praktijk te brengen. Vermoedelijk berust dat er op, dat er in het brede spectrum van sociale- en communicatieve vaardigheden maar weinig verschil is tussen "typisch autistisch" en wat algemeen gewenst en verwacht wordt.

Tot slot zijn er autisten met precisie en betrouwbaarheid die opvallend "bijzonder" zijn. Ze gaan dikwijls met verbazingwekkende precisie te werk bij bepaalde acties. Deze vaardigheid valt meest niet op of is voor de omgeving zelfs lastig als het erg zwaar weegt. Daarbij zijn er juist in hoog technische- of georganiseerde bedrijven uitgesproken veel bereiken van het menselijke leven, waarbij zulke sterke punten voordelig zijn. Dat veel autisten met zulke vaardigheden geen kans krijgen om ze productief en bevredigend voor henzelf, in te zetten zal ook daarmee van doen hebben, dat precisie en betrouwbaarheid in het algemeen wel gewenst zijn, maar het nut van bijzondere gaven in deze vaardigheden zelden erkend wordt. Naast de "speciale" vaardigheden hebben bijna alle autistische mensen vaardigheden, die direct met autisme en autistische socialisatie samenhangen, zoals bijvoorbeeld door Tony Attwood beschreven:

Een sterke tendens om mensen en zaken zonder vooroordeel tegemoet te gaan, een hang naar exactheid tot perfectionisme toe, een blik voor details, een neiging om opgavenbereik en probleemstelling te structureren, betrouwbaarheid of eerlijkheid (niet liegen), om enkele op te noemen. Het is beslist niet nodig om per stuk het bewijs te leveren hoe autistische mensen over zulke "typisch autistische" eigenschappen beschikken. Vooral ook dan, als het nodig is de vorming van nieuwe ook "positieve" vooroordelen te vermijden en de verscheidenheid van autistische mensen te laten gelden. Maar wie ooit het geluk heeft gehad om ervaring in samenwerking met autistische mensen te verzamelen, zal duidelijk erkend hebben, dat een dergelijke samenwerking met die van niet autistische mensen grondig verschilt. Een onderscheid dat zich bijvoorbeeld daarin toont, dat anders zo belangrijke eigenschappen als ontwikkeling, leeftijd en geslacht in autistische samenhang – ook bij autworker – geen rol spelen. Dat, wat in deze, zoals wij vinden principieel verschil uitmaakt, verstaan wij onder "typische autistische" vaardigheden.

Een thema dat autistische mensen duidelijk meer betreft dan anderen, is het in de praktijk brengen van hun vaardigheden. De van kindsheid af getrainde focus op (meest sociale) problemen, die met autisme gepaard gaan en die – uit onwetendheid – vaak niet erg bevorderde sociale kennis leidt er toe, dat de mensen vaak weinig voorstellingsvermogen hebben hoe ze hun potentie kunnen ontplooien. Hier is het belangrijk om de eigen bekwaamheden met de praktijk te toetsen. Vaak komt dan de ontdekking dat iets wat je bij jezelf als normaal ervaart, door anderen als gave wordt gezien, als het zich voordoet. Dat wat eigenlijk de school je moet bijbrengen, een bevredigende en aangepaste inbedding van de eigen mogelijkheden in het leven te vinden, hebben veel autisten abnormaal laat of helemaal niet bereikt. Als het er om gaat om autistische mensen een gelijke kans te geven, is het belangrijk om precies hierin aansluiting te geven.

Een capaciteit georiënteerde aanzet maakt uit autisme niets anders als een fiasco georiënteerde aanzet. Er wordt alleen van een ander perspectief uitgegaan. Maar juist in de ontwikkeling van de autistische gezelschappen van de laatste jaren, laat zich op indrukwekkende wijze zien, hoe erg mensen alleen daardoor veranderen, dat ze met een andere voorkennis worden benaderd. Plat uitgedrukt, heeft een mens, die als gehandicapt of minderwaardig gezien wordt (en zichzelf zo waarneemt), het ongelijk zwaarder om zijn mogelijkheden te ontwikkelen als iemand die erkenning en waardering van zijn gaven krijgt. Een aspect waarmee dit erg duidelijk wordt is het feit, dat de ontwikkelingsondergrond van autistische mensen nauwelijks relevant is, maar wel voor hun eigen beeldvorming. Daarom behoort het tot de belangrijke doelen van autworker, plaatsen te scheppen, waar een cultuur van autistische vaardigheden, interesses en potenties behoed en beleefd wordt.

"Sociale gereedschappen" en intermenselijke omgeving

Een tegenhanger tot onze aanzet over vaardigheden vormt de zogenaamde "social skills" of "soft skills". Die zijn quasi overal besproken, maar bijna niemand kan eigenlijk vertellen wat

het inhoudt. Mensen met autisme worden doordat de "skills" zo hoog aangeschreven staan, helaas niet alleen op de arbeidsmarkt, gediscrimineerd. Juist het feit, dat het om vaardigheden gaat, die nauwelijks zijn te benoemen of te leren, maken ze voor een autistische denker onbereikbaar. Er wordt vaak van uitgegaan, dat men eenvoudig over zulke "social skills" beschikt. Mensen die dat niet hebben worden voor tekortkomers aangezien. Dat zulke "soft skills" zich moeilijk laten samenvatten, heeft er ook mee te doen, dat onderlinge verhoudingen voor een groot deel op abstracte symbolische manier samengesteld zijn. Dan speelt het niet zo'n rol wat er gezegd is, maar hoe het wordt gezegd, of wat er tussen de regels door gelezen wordt. Mensen met autisme hebben echter een tendens tot concreet denken. Dergelijke abstracte dingen, die zich niet laten definiëren noch verklaren, zijn moeilijk. Ze zijn directe barrières, die autistische mensen van sociaal leven afhouden. Daarbij is het nut van zulke "social skills" vaak als vraagwaardig te zien. Voor veel onderlinge menselijke verhoudingen zouden duidelijk gedefinieerde en directe omgangsvormen duidelijk een voordeel bieden.

Maar er zijn nog meer factoren in de omgeving, die voor de ontplooiing van autistische potentie belangrijk zijn. Autisten reageren in de meeste gevallen wezenlijk gevoeliger op hun omgeving dan niet autistische mensen. Sociale inspanning, onduidelijke sociale situaties of conflicten, die niet zakelijk worden verwoord, zijn erg ongunstige voorwaarden voor mensen met autisme. Zo ook stress en verveling, concentratie remmende atmosfeer, de ongewilde deelname aan gesprekken en nog veel meer. Hoe verschillend autistische mensen zijn, zo verschillend zijn ook de omgevingsvoorwaarden, die ze als bevorderend of hinderlijk ondergaan. Hierbij is het belangrijk een klimaat te scheppen waarin het mogelijk is dergelijke problemen uit te spreken en oplossingen te vinden. Tegelijk is het ook belangrijk autistische perspectieven te begrijpen en te snappen dat sociale situaties niet binnenkomen, ten gevolge van overgevoelige zintuigen of overbelasting door teveel aan ongestructureerde input. Juist hierin kunnen autisten veel van elkaar leren.

Conclusie

Autistische vaardigheden zijn niet een vast of gelijkblijvend iets, dat niet aan verandering onderhevig is. De vaardigheden zelf, zowel als hun manier van tonen, veranderen in de loop van het leven; soms veel soms weinig. Voor de vraag wanneer aan de eigen interesses en vaardigheden gewerkt dient te worden, spelen meest veel factoren een rol. Enkele van deze factoren kunnen veelal zo vorm krijgen, dat ze gunstig zijn voor de ontwikkeling van de mogelijkheden. Veel mensen met autisme leven in omstandigheden, die weinig bevorderlijk zijn voor de eigen ontwikkeling; speciaal ook in het beroepsleven.

Voor velen van hen zouden we een kans willen zijn om juist dat te veranderen. Dit omdat we met onze autistische achtergrond en onze autistische levenservaring in staat zijn dat juist te doen. Als we plaatsen scheppen waarin specifieke autistische interesses en vaardigheden gecultiveerd worden en waarin autisten zich ruimschoots vrij kunnen voelen van de barrières, waar ze zo vaak tegenop lopen, tonen we ook een ander perspectief van autisme en autistische mensen. Het is ons duidelijk dat we daarmee veel op de nek hebben gehaald, maar we doen het in het bewustzijn, dat het de hoogste tijd is om wat aan dit thema te doen en de omstandigheden voor autistische mensen te verbeteren.

Met toestemming overgenomen van autWorker eG, 22765 Hamburg info@autworker.de
www.autworker.de

vertaling Mar Wanrooij

Opvallend is de driedeling in vaardigheden die wordt gemaakt: 1. logisch analytisch denken 2. sociale intuïtie 3. nauwkeurigheid of betrouwbaarheid De sociale intuïtie springt voor mij hieruit naar voren, omdat dit niet wordt verwacht bij mensen met autisme. Het wordt toegespitst op het zonder vooroordelen anderen tegemoet treden, het loskoppelen van waarneming en oordeel en het hebben van een grote gevoeligheid voor gevoelens en de

psychische toestand van andere mensen. Herkenbaar! De schrijvers (Autwork) geven ook het belang aan van het je bewust worden van je vaardigheden. Mijn ervaring is dat veel mensen, zowel met als zonder autisme, niet weten wat hun vaardigheden zijn. Dit komt doordat het gaat om activiteiten of kwaliteiten die je over het algemeen gemakkelijk aangaan, terwijl het beeld bestaat dat je voor het ontwikkelen van vaardigheden altijd veel moeite moet doen. Tijdens een loopbaanonderzoek reageren veel mensen dan ook in eerste instantie ongelovig als ik hen vertel dat juist die dingen die voor hen zo gemakkelijk zijn en die ze automatisch al doen, meestal hun sterkste vaardigheden zijn.

Karin Berman, loopbaanadviseur/autismecoach 1-5-2011

De sociale intuïtie ontstaat dikwijls (mede) door de lange sleep van detailwaarnemingen in de context, die worden onthouden en 'gewogen'.

Voor mij springt uit het artikel naar voren:

Studies over belastbaarheid zijn niet nodig, wordt in de eerste paragraaf gesteld. Het lijkt iets te cru, maar het is inderdaad voor buitenstaanders, een praktisch onmogelijk opgave bij de diversiteit in autisme. Andere studies sorteren meer effect.

Mar Wanrooij, auteur 1-5-2011